

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

ספרות עברית וכללית

הוראות

- א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם – 50 נקודות
פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים – 50 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
- בפרק הראשון יש לענות על שתיים מן השאלות (לכל שאלה – 25 נקודות; סך הכול – 50 נקודות).
בפרק השני יש לענות על שאלה אחת (50 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.
- ד. הוראות מיוחדות:
- יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.
 - אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
 - בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.
 - לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו. לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 1-12 (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. מיכאל קולהאס / פון קלייסט

"צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה... " (דברים ט"ז, כ).
תארו כיצד רדיפת הצדק באה לידי ביטוי בנובלה.
האם רדיפת הצדק בנובלה נעשית "למען תחיה"?
הסבירו והדגו את דבריכם.

2. האף / גוגול

ענו על שני הסעיפים א-ב.
א. במהלך הנובלה האף נהפך למעין דמות אנושית. תארו את האירוע שבו האף נהפך למעין דמות אנושית, וכתבו באיזה שלב בעלילת הנובלה אירוע זה מתרחש. (10 נקודות)
ב. הסבירו את התרומה של האירוע שכתבתם עליו בסעיף א לעיצוב המשמעויות הסמליות של האף ולהקצנת היסוד הפנטסטי בנובלה. (15 נקודות)

3. מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי

ענו על שני הסעיפים א-ב.
הנובלה "מותו של איוואן איליץ'" מעמתת את הקוראים עם השאלות המהותיות ביותר בחיינו.
א. מה הן השאלות המהותיות שעומן איוואן איליץ' מתמודד במהלך הנובלה?
הסבירו והדגו את דבריכם. (17 נקודות)
ב. אילו שאלות מהותיות בנוגע לחייהם עוררה בכם הקריאה בנובלה? הסבירו מה בנובלה עורר את השאלות האלה. (8 נקודות)

4. הגלגול / קפקא

עלילת הנובלה "הגלגול" מציגה קריסה של ערכי המשפחה.
הסבירו והדגו קביעה זו.

5. מיכאל קולהאס / פון קלייסט; האף / גוגול; מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי; הגלגול / קפקא

פעמים רבות סופרים מתארים ביצירותיהם מצבים אנושיים באופן קיצוני כדי להדגיש רעיונות מסוימים ולעורר בקוראיהם תובנות שונות.
הסבירו והדגו קביעה זו על פי אחת מן הנובלות שלמדתם.
בתשובתכם הסבירו גם כיצד הקצנה זו מסייעת להדגיש את הרעיונות ולעורר את התובנות.

6. דון קיחוטה / סרוונטס

"במסעו הוא [דון קיחוטה] משכתב את המציאות כדי להתאימה לאוטופיה האבירית".
(מתוך גב עטיפת הרומאן, דון קיחוטה [כרך ראשון], מיגל דה סרוואנטס, הספרייה החדשה, 1994)

על פי פרק ח ברומאן "דון קיחוטה" ועל פי הפרק הנוסף שלמדתם מיצירה זו, הסבירו והדגימו כיצד דון קיחוטה משכתב את המציאות כדי להתאימה לאוטופיה האבירית.
מהו תפקידו של סנשו פאנסה במסע זה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

7. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שיר הפגישה האחרונה / אנה אחמטובה

תרגם מרוסית: בנימין הרשב

בית ראשון
הַחֲזָה קָפָא לְלֹא־יִשְׁעַי,
אֶךְ צָעַדִי הָיוּ קָלִים.
עַל יַד יָמִין אֲנִי לֹבֶשֶׁת
כְּפָפָה שֶׁל הַיָּד הַשְּׂמֹאלִית.

בית שני
נִדְמָה כֹּה הִרְבֵּה מְדַרְגּוֹת,
וְיָדַעְתִּי – הֵן רַק שְׁלֵשׁ!
הִיָּה לַחֵשׁ סִתּוּי בֵּין תְּרָזוֹת
"תְּמוֹתַי אֶתִּי בְּלִי לַחֲשֵׁשׁ!"

בית שלישי
כִּי רָמָה אוֹתִי גוֹרְלִי,
לֹאֶה, זְדוֹנִי, הַפְּכֹפֵךְ."
עֲנִיתִי: "אֶהוּבִי, אֶהוּבִי!
גַּם אוֹתִי. נְמוֹתָה יִחַדּוּ..."

בית רביעי
זֶהוּ שִׁיר שֶׁל פְּגִישָׁה אַחֲרוֹנָה.
הַעֲפָתִי עֵין אֶל בֵּית חֲשׂוֹךְ.
רַק גֵּרוֹת בְּחִדְרֵי הַשָּׁנָה
בְּאוֹר צֶהַב־אֲדִישׁ הַחֲשׂוֹ.

הסבירו והדגימו כיצד באים לידי ביטוי בשיר רגשות הצער והכאב של הדוברת.
בתשובתכם הסבירו גם כיצד שניים מן הניגודים בשיר מסייעים לבטא רגשות אלה.

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

קברניט שלי! רב החובל! / וולט ויטמן

תרגום מאנגלית: יונתן בן נחום

בית ראשון
 קברניט שלי! רב החובל! נשלם מסע הפרך
 סופות צלחנו ונוכל, עברנו את הדרך
 קול פעמון מן הנמל, העם כלו מריע,
 קורא הידד לאניה נועזת שהגיעה.
 אף מה אדמו טפות הדם,
 על מה דוה הלב!
 על הספון, דומם וקר
 רב החובל שוכב.

בית שני
 קברניט שלי! רב החובל! לך מונף הדגל
 לך תרועת החצוצרות, תשואות עולי הרגל,
 לך זרים ועטורים, הכל קוראים בשמך,
 החוף רוגש המון חוגג, ופני כלם אליך
 אתמך ראשך במו ידי!
 הן רק חלום כוזב
 אותך הראני קר ומת
 על הספון שוכב.

בית שלישי
 רב החובל אינו עונה, ומקומו לא מש.
 אין דפק לו. שפתיו חורו. זרועי אינו חש.
 מסע אימים על פני ימים הנה עבר ותם.
 עגנה לבטח הספינה, הנצחון השלם,
 החוף צוהל, אף אנכי
 לאט אצעד בכאב
 על הספון, דומם וקר
 רב החובל שוכב.

ב"ספר המדינה" (הפוליטיאה) הפילוסוף היווני אפלטון מביא משל ובו המדינה היא ספינה, ורב חובל הוא שמנהיג אותה. הסבירו כיצד בא לידי ביטוי בשיר זה משל הספינה, וכיצד הוא מסייע לבניית משמעות התפקיד של המנהיג ולבניית דמותו.

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הטיגריס / ויליאם בלייק

תרגום מאנגלית: דורי מנור

בית ראשון
 טיגריס! טיגריס! בְּרַק אורות
 בְּלִילָם שֶׁל יְעָרוֹת:
 מַה יִּדְגַּח תִּחְמָה
 אֶת שְׁלֹמוֹתָהּ הָאֵימָה?

בית שני
 אֵילוֹ תְּהוֹמוֹת, שְׁחָקִים,
 אֲשֶׁר־עִנְיָהּ מִדְּלִיקִים?
 מַה כְּנַפֵּי־לֹו לְשֶׁאֵף?
 מִי מֵהֵינְ אֲשִׁים לְכַף?

בית שלישי
 מָה־אָמֵן וּמַה־כָּתָף,
 גִּידֵי לְבָבָהּ יִדְעוּ לְפָף?
 הוֹדוֹת לְמִי הִפְעִימָה,
 אֵיזוֹ יָד כְּלִיל־תְּאֵימָה?

בית רביעי
 מַה־פְּטִישׁ, מַה־סְמוּכָה?
 אֵי כוֹרוֹ שֶׁל מַחֶף?
 מִי סֵדֵן לֹו, לְפִיתָה,
 שֶׁם לְצֶרֶר אֵימוֹת־מִיתָה?

בית חמישי
 כּוֹכְבֵים יָדוֹ מְרוֹם
 רְמַח־דְּמָעוֹת מְרוֹג־מְרוֹם;
 הַחֶף אֵז הָעוֹשָׂה?
 הַבְּרָאָה בּוֹרְא־הָשָׂה?

בית שישי
 טיגריס! טיגריס! בְּרַק אורות
 בְּלִילָם שֶׁל יְעָרוֹת:
 מַה יִּדְגַּח תִּחְמָה
 אֶת חֵיל דְּמוֹתָהּ הָאֵימָה?

בסיום הבית החמישי בשיר המשורר שואל: "הַבְּרָאָה בּוֹרְא־הָשָׂה?".

הסבירו את התרומה של שאלה זו לבניית משמעות השיר.

10. קראו את הסונט, וענו על השאלה שאחריו.

סונט ד' מתוך מחזור הסונטים:

מוֹתָה שֶׁל הַגְּבִירָה לְאוֹרָה / פרנצ'סקו פטררקה
תרגמה מאיטלקית: לאה גולדברג

<p>בית ראשון</p> <p>עֵינַיִם אֵלוּ בְּמִזְמוֹר לֹוֹהֵט פְּאַרְתִּי, זֹה הַדְּמוּת, הַיָּד, הַמִּצַּח שֶׁהַפְּרִידוֹנִי מֵעֲצָמֵי לְנֶצַח, שֶׁבְּגִלְגָּלָם חִייתִי מִתְבוֹדֵד.</p>	<p>בית שני</p> <p>זֶה הַשְּׁעָר מְאִיר כְּפֶזֶז יוֹקֵד, זֶה שְׁחוֹק שֶׁל בְּתִּימָלְאָף עַל רֶךְ שְׁפָתַיִם אֲשֶׁר הַפֶּה הָאָרֶץ לְשָׁמַיִם, אֲבוֹי, עֶפֶר וְאֶפֶר הֵם כְּעַת.</p>
<p>בית שלישי</p> <p>אֲבָל אֲנִי עוֹד חִי. בְּכֹאב וְצַעַר אֶתֶּע בּוֹדֵד מְאֹז כְּבָה אוֹרִי כְּאֲנִיָּה טְרוּפָה בְּלֵב הַסְּעֵר.</p>	<p>בית רביעי</p> <p>עִמָּה יָבֵשׁ לְעַד מֵעַן שִׁירִי שֶׁקְעָה שֶׁמְחַתֵּחַ שְׁקִי כְּשֶׁקַּע סֵהַר רַק הַקְּיִנָּה תַּעִיר אֶת כְּנוֹרִי.</p>

"...כי עזה כמנות אהבה..." (שיר השירים ח, ו).

כיצד משולבים בסונט זה המוות והאהבה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

יום סָתוֹ / ריינר מריה רילקה

תרגם מגרמנית: שמעון זנדבנק

בית ראשון
אֵלֵי, הַגִּיעָה עֵת, הַקִּיץ רַב.
הַטֵּל צֶלֶף עַל שְׁעוֹנֵי הַשָּׁמַשׁ,
וּבְשָׂדוֹת שֶׁלַח רוּחוֹת שֶׁל סָתוֹ.

בית שני
עַל פְּרֵי אָפִיל צֹוּה וְיִתְרוֹה;
תֵּן לוֹ יוֹם־יוֹמִים עוֹד שֶׁל לֵהֲט,
הַפְּצֵר בּוֹ שִׁישְׁלֵם, וְאַל קִבַּעַת
הֵינּוּ מִתְקַן אַחֲרוֹן הַבֵּא.

בית שלישי
מִי שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת, לֹא יִבְנֶה עוֹד.
מִי שֶׁהוּא גְלָמוּד, גְלָמוּד לְעַד.
יַעוֹר, יִכְתֹּב מִכְתָּב, וְעוֹד אֶחָד,
וּבְהִגְרָף עָלִים מְתִים יִתְעֶה לוֹ
אֵי־אֵן בְּסִמְטוֹת בָּלֵב נְטֻרָד.

על פי השיר כולו, תארו והסבירו את הפנים השונים של עונת הסתיו.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מקבילות / שארל בודלר

תרגם מצרפתית: בנימין הרשב

הַטֹּבֵע הוּא מְקַדֵּשׁ, שׁוֹרוֹת סְטוּיִם חַיִּים
פּוֹלְטִים בּוֹ לְעֵתִים מְלִים מְבַלְבְּלוֹת:
אָדָם חוֹלֵף שָׁם דֶּרֶךְ יְעָרוֹת סְמָלִים
אֲשֶׁר צוֹפִים בּוֹ בְּעֵינַיִם מְכָרוֹת.

וְכִמוֹ הַדִּים מִתְעַרְבְּבִים אֵי בְמַרְחָק
בְּתוֹךְ מְמֹזָג אֶחָד, אֶפֶל וְתֵהוֹמִי,
רְחֵב כְּמוֹ הַלֵּיל וְכִמוֹ הָאוֹר הַחָג –
צְבָעִים, צְלִילִים, בְּשָׁמַיִם, שָׁם זֶה לָזֶה עוֹנִים.

יֵשׁ בְּשֵׁם רְעֵנוּ, טְרִי כְּבֶשֶׂר תִּינוּק,
מְתוֹק כְּמוֹ אֲבוֹב, כְּעֶרְבָה יָרֵק,
וַיֵּשׁ: מְשַׁחַת, חוֹגֵג, עֶשִׂיר – רִיחוֹת שׁוֹפְעִים,

הַמְתַּפְּשָׁטִים כְּמוֹ דְּבָרִים אֵינְסוֹפִיִּים,
כְּקִטְרֶת, כְּעֵנָב, כְּמֹר, כְּבְאוּשִׁים,
שָׂרִים הַתְּלֵהָבִיּוֹת שֶׁל רוּחַ וְחוּשִׁים.

על פי שיר זה, הסבירו והדגימו את החוויה שהאדם חווה בטבע.

בתשובתכם הסבירו גם כיצד ריבוי הדימויים בשיר מסייע להבנת חוויה זו.

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (50 נקודות)

ענו על שאלה אחת בנושא שלמדתם.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 13–14.

13. המציאות הישראלית גורמת לאנשים מסוימים להרגיש זרות והיעדר שייכות.

תארו הרגשה זו של דמות אחת ביצירות שלמדתם בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות", והסבירו את הקשר בין ההרגשה הזאת ובין שאלת הזהות הישראלית או היהודית.
ענו על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

14. ביצירות שונות העוסקות בזהות יהודית וישראלית, היחיד מייצג קבוצה חברתית מסוימת.

בחרו בדמות אחת מכל יצירה, והסבירו כיצד היא מייצגת קבוצה מסוימת במציאות הישראלית.

בתשובתכם תארו גם מתח בין הקבוצה בחברה הישראלית שהדמות מייצגת ובין קבוצה (או קבוצות) אחרת בחברה הישראלית. הסבירו את דבריכם.

ענו על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

ספרות בעקבות השואה

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 15–16.

15. ביצירות רבות שנכתבו בנושא זה, האירועים ההיסטוריים שהתחוללו בשואה או הזיכרונות בעקבותיה וההסתגלות לחיים אחרי תקופת השואה באים לידי ביטוי באמצעות תיאור יחסים משפחתיים וחברתיים (למשל יחסים בין הורים לילדיהם, בין בני זוג, בין היחיד לקהילה, בין יהודי למי שאינו יהודי).

הסבירו והדגימו קביעה זו.

ענו על פי:

א. רומאן או הנובלה "מומיק" או שני סיפורים קצרים או מחזה. (30 נקודות)

ב. קטע זיכרון ועדות או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

16. הוגה הדעות תיאודור אדורנו אמר כי "לא יכולה להיות שירה אחרי אושוויץ", כלומר לדבריו הסבל של הקורבנות אינו ניתן

לתיאור, ולאומנות אין יכולת לייצג סבל זה.

כתבו איך בכל זאת מתמודדים יוצרים שונים עם ייצוג השואה (למשל התמודדות ישירה או עקיפה; ממרחק של זמן או "מתוך הזוועה"). הביאו מן היצירות גם דרך עיצוב אחת התורמת לביטוי חוויית השואה.

ענו על פי:

א. רומאן או הנובלה "מומיק" או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע או קטע זיכרון ועדות או מסה ("אל מעבר לטראגי" או "המכשולים של ספרות השואה"). (20 נקודות)

התבגרות בראי הספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 17–18.

17. תהליך ההתבגרות של הדמויות ביצירות שלמדתם בנושא זה מושפע מיחסיהם עם בני משפחתם או מיחסים עם דמויות אחרות בסביבתם.

הסבירו והדגומו קביעה זו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

18. בתהליך ההתבגרות המתבגרים מתמודדים עם שאלות קיומיות בנוגע לזהותם ולמשמעות חייהם.

הסבירו כיצד שאלות אלה באות לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא "התבגרות בראי הספרות".

האם בסיום היצירות שלמדתם בנושא זה יש מענה על שאלות אלה?

נמקו והדגומו את דבריכם.

ענו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 19–20.

19. בשיר "שירתי" של המשורר ח"נ ביאליק הוא שואל: "מֵאַיִן נִחְלָתִי אֶת שִׁירִי?".

הסבירו את התשובות הניתנות על שאלה זו ביצירות שלמדתם בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות".

בתשובתכם הציגו בכל יצירה גם דרך עיצוב אחת התורמת לעיצוב תשובות אלה.

ענו על פי:

א. מחזה או רומאן או נובלה או סיפור קצר וסיפור מן המיתולוגיה או סיפור קצר וסרט קולנוע. (30 נקודות)

ב. "הברכה" מאת חיים נחמן ביאליק או שניים משירים אלה של נתן אלתרמן: "השיר הזר", "הנה העצים", "עוד חוזר הניגון"

או שניים מן השירים במחזור "משירי הנחל" מאת לאה גולדברג או שניים משירים אלה של רחל: "ספר שירי", "ניב",

"נפתולים". (20 נקודות)

20. ביצירות שלמדתם בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות",

האם האומנים הם אנשים בודדים נטולי קשרים חברתיים או שיש להם קשרים עם דמויות אחרות?

בכל אחת מן היצירות, הסבירו והדגומו גם אם קיום הקשרים האלה או היעדרם מועיל לאומנים או מכשיל אותם.

ענו על פי:

א. רומאן או נובלה או מחזה או שני שירים. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסיפור מן המיתולוגיה או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

לא הכול ריאליסטי

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 21–22.

21. תארו את היסודות הריאליסטיים ביצירות שלמדתם בנושא זה, והסבירו כיצד משולבים ביסודות אלה יסודות פנטסטיים. מה תורם השילוב של הריאליסטי והפנטסטי לבניית משמעות היצירה ולחזויית הקריאה שלכם? נמקו והדגימו את דבריכם. ענו על פי:
- א. מחזה או נובלה או רומאן. (30 נקודות)
- ב. סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע או מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

22. בז'אנר הפנטסטי יש יצירות המשמשות מפלט מן המציאות המרה ומאפשרות הפלגה נעימה על כנפי הדמיון. יצירות אחרות מז'אנר זה מעצבות עולם מסויט, מאיים ומזווע, המעצים דווקא את הקשיים בחיינו. לעיתים באים לידי ביטוי ביצירות מז'אנר זה שני הצדדים האלה – הנעים והמסויט. אילו צדדים של הז'אנר הפנטסטי באים לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא "לא הכול ריאליסטי"? הסבירו והדגימו את דבריכם. ענו על פי:
- א. מחזה או נובלה או רומאן או סיפור קצר וסרט קולנוע. (30 נקודות)
- ב. סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע. (20 נקודות)

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 23–24.

23. תארו ביטויים של כניעה או של יוזמה אצל דמויות נשים, לנוכח מוסכמות חברתיות או דמויות כובלות. הסבירו והדגימו איזו תפיסה מגדרית עולה מביטויים אלה בכל אחת מן היצירות. ענו על פי:
- א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" או "גבעת החול" או "בדמי ימיה") או מחזה או רומאן. (30 נקודות)
- ב. סיפור קצר או שני שירים או מדרש ושיר. (20 נקודות)
24. תארו יחסים בין בני משפחה או בין נשים לגברים שאינם בני משפחה ביצירות ספרות שלמדתם בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות", והסבירו אם היחסים האלה מחזקים סטראוטיפים מגדריים או מחלישים אותם. ענו על פי:
- א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" או "גבעת החול" או "בדמי ימיה") או מחזה או רומאן. (30 נקודות)
- ב. סיפור קצר או שני שירים או מדרש ושיר או מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בהצלחה!